

Amerika Birleşik Devletleri'nde İslam'ın Önlenemez Yükselişi

28 Şubat post-modern darbesinden iki sene sonra ABD'ye geldim. Havaalanına indiğim günden beri, Amerikan toplumunu ve kültürünü anlamaya çalışıyorum. Suyunu içtiğim, ekmeğini yediğim bu diyarları, bir süre sonra, bir nevi memleketim gibi algılasam da, saat başı çalınan çanlar yabancı bir diyarda olduğumu bana hatırlatıyordu. Anadolu'ya olan özlemim çoğu zaman iki toplumu birçok açıdan mukayeseye götürdü beni. Daha önceleri sadece kitaplardan ve TV ekranlarından tanıdığım bir toplumu şimdi daha yakından tanıma fırsatına kavuşmuştum. Aklımda cevabını bekleyen birçok soru vardı: Global kapitalizmin kalbi denilebilecek bu ülkede materyalist ideoloji insanlara neler kazandırmış ve onlardan neler alıp götürmüştü? Hristiyanlık bu materyalist ve sefih medeniyete ne derece direnç gösterebilmişti? İslam bu diyarda neşv-ü nema bulabilmiş miydi?... Sorular devam edip gidiyordu. Kimi zaman kiliseleri ziyaret ederek, kimi zaman Barnes&Nobles gibi meşhur kitapevlerine gidip oturup kitap okuyarak, kimi zaman bireyleri gözlemleyerek sorularıma cevap aradım. Bu makalede, teoriden ziyade, bireysel gözlem ve deneyimlerime dayanarak Amerikan toplumunu ve bu toplumda İslam'ın yükselişini anlatacağım.

Dindar Amerika'dan Sefih Amerika'ya

Bediüzzaman'ın eserlerinde ifade edildiği gibi, özellikle Avrupa'ya kıyaslandığında, Amerikalılar hayli dindar sayılır. Bu dindarlığın tarihi nedenleri var. Avrupa'dan Yeni Dünya'ya göç edenlerin en önemli motiflerinden birisi inançlarını daha hür bir zeminde yaşamak arzusuydu. Din ve inanç özgürlüğünün laik anayasalarında çok kuvvetli ifadelerle güvence altına alınması bunun en bariz kanıtıdır. Avrupa göçmenleri yerleştikleri diyarları, köşe başına bir kilise inşa ederek, inançlarıyla şekillendirdiler. Din insanların hayatlarında uzun bir süre belirleyici oldu. Ancak aydınlanma hareketi ve materyalist düşüncenin 19. yüzyılda yayılması ve 20. yüzyılda belirleyici olmasıyla, dinin toplumdaki rolü değişmeye başladı.

Amerikalıların dindarlığı materyalist felsefenin yükselişi ile birlikte büyük bir düşüş yaşadı. 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, sefahetin öne çıkmasıyla, din bireylerin hayatlarında belirleyici olmaktan çıkar ve dinin öğretileri, hatta yaratıcının varlığı bile önemli ölçekte sorgulanır. Time dergisi, 6 Nisan 1966 tarihli sayısında, yaşananları, bu değişimi kapak konusu yapar ve şu soruyu sorar: Tanrı öldü mü? Max Weber'in meşhur argümanına göre kapitalizmin Avrupa'da ortaya çıkması Protestan etik sayesinde mümkün olmuştu. Ne gariptir ki, Protestanlık dayelik ettiği kapitalizmin kuvvet kazanmasıyla bireylerin hayatında ölmeye başlamıştı. Dinini hür bir şekilde yaşamak için hicret eden Avrupalı göçmenler, nefislerini kendine mıknaş gibi cezbe eden sefih medeniyetin baştan çıkarıcı eğlencelerine karşı fazla mukavemet gösteremedi. Din bireylerin günlük hayatlarını şekillendirmek yerine, sembolik bir rol oynamaya başladı. Kiliseler açık kalmaya devam ettiysen de, ruhunu sefih medeniyete teslim ederek, sadece kalıbıyla ayakta kalabildi. Birçok kilisede ayinlerin, pop müziğin bile çalındığı eğlence aktivitesine dönüşmesi bunun en açık delilidir. Bir Amerikalı dostumun tabiriyle birçok insan kiliseye gitmeyi bir nevi sigorta bilançosu gibi algılıyor. Belki kaza yaparım diye sigorta

aldığı gibi, belki ahiret vardır diye düşünerek, haftada bir gün kiliseye gidiyor. Başka bir deyişle, şuurlu bir iman yerine, ya ahiret varsa ihtimalini dikkati alarak kiliseye gitmeye devam ediyorlar.

Nefsin tatminini esas maksat yapan sefahete dayalı kapitalist ideoloji, bireylere bu dünyada cennet vaadinde bulundu. Kitle iletişim araçlarıyla bu ideolojinin esasları Amerikalılara telkin edilerek, tarihte eşine rastlanmayan bir tüketim toplumu oluşturuldu. Hayat eğlencedir (life is fun) sözü insanların tişörtlerine yazıldığı gibi, akıllarına ve kalplerine de nakşedildi. Maddi menfaat elde etmek dışında hiçbir etzik tanımayan kapitalist üreticiler, aşırı tüketimle bireyleri şişirirken kazandığı gibi, onları tekrar zayıflatmak için farklı icatlar yaparak kârlarını maksimum kılıyordu.

Yeniden Dine ve Maneviyata Dönüş

Amerikan toplumundaki sekülerleşme süreci 20. yüzyılın sonlarına doğru yavaşlayarak, yerini maneviyat arayışlarına bıraktı. Amerikan tarihinde dindar kimliğini en çok öne çıkaran birinin iki dönemdir başkan seçilmesinde hiç şüphesiz bu toplumsal değişimin büyük katkısı vardır. Newsweek dergisi ile Beliefnet web sitesinin ortaklaşa Ağustos 2005'teki anketi, bu değişimle ilgili olarak çok ilginç ipuçlarını içeriyor. Bu ankete katılanlardan 18-39 yaşları arasında yer alanların yüzde 58'i kendini dindar, yüzde 27'si yalnızca maneviyatçı olarak tanımlıyordu. Yaş ilerledikçe kendini dindar olarak tanımlayanların daha da arttığı ortaya çıktı. 60 yaşın üzerindekiilerin yüzde 74'ü dindarım derken, yalnızca yüzde 15'i maneviyatçıyım diyordu. Ankete katılanların tümü içinde ateist veya agnostik olduğunu söyleyenler yüzde 6, dinim belli değil diyenler yüzde 4, organize dinlerden birine mensup olduğunu söyleyenler ise yüzde 90'ı oluşturuyordu.¹ Ankete katılanların üçte ikisi her gün dua ettiğini ifade ediyordu.

Sefih medeniyetin birincil hedefi olan gençlerin de maneviyata yöneldiklerini başka bir anket ortaya çıkardı. Nisan 2005'te 112 bin üniversite öğrencisine yapılan ankete katılanların yüzde 79'u Yaratıcı'ya inandığını söylerken, yüzde 69'u dua ettiğini, yüzde 76'sı hayatın manasını ve gayesini araştırdığını ve yüzde 81'i dini aktivitelere sıklıkla veya nadiren katıldığını ifade ediyordu.²

Günümüzde Amerika'da dindarlık sadece Hıristiyanlığa olan rağbet olarak görülmemeli. Newsweek anketine göre, Amerikalıların yüzde 80'i birden fazla yolun kendileri için kurtuluş vesilesi olduğunu söylüyor. Amerika'da dindarlığın Türkiye'den çok farklı algılandığını not düşmek lazım. Amerikan pop kültürünün simgesi Madonna'nın bile kendini dindar tanımlaması, Amerika'da dindarlığın çok farklı algılandığının en bariz örneğidir. Türkiye'de sadece Cuma namazına gidenler değil, günde beş vakit namaz kılanlar dindar olarak algılanırken, Amerika'da haftada bir Kiliseye gidenler en dindar olarak algılanıyor. Daha da ötesi, dindarlık organize dinlerle bile sınırlı değil. Büyük din enflasyonu yaşıyor dense yanlış olmaz.

Din-i Hakkı Arayanlar

Yukarıdaki anket sonuçlarından açıkça anlaşıldığı gibi, Amerika'da insanların büyük çoğunluğu Yaratıcı'ya inanıyor. Ancak Yaratıcı'ya giden en güzel yolun Hristiyanlık dışında olabileceğini kabul eden ve hatta bu maksatla arayışa giren önemli bir kitle var. Özellikle gençler ve orta yaşlılardan gittikçe artan sayıda kendini maneviyatçı olarak tanımlayıp, dindar (yani Hristiyan) olmadığını söyleyenler var. Üniversite gençliğinin üçte ikisinin hayatın mana ve gayesini öğrenmeye çalışması, aklı ve kalbi tam tatmin edecek bir din arayışı içinde olan büyük bir kitlenin bulunduğu delildir. Bu arayışta doğru İslamiyet'i tanıyıp, onunla hayatını değiştirenlerin sayısı her gün artıyor. Amerika'daki Müslümanlarla ilgili yapılan bir araştırmaya göre, 1960'larda yılda 20'nin altında camii inşaa edilirken, 1980'lerden sonra bu sayı 6-7 kat artıyor.³ Toplam Müslüman sayısının 5 ile 7 milyon arasında olduğu tahmin ediliyor. 11 Eylül ile büyük bir darbe yiyen İslam'a olan yönelişin beş temel nedeni olabilir:

Birincisi, Hristiyanlık'taki teslis inancı, insanlara rasyonel gelmiyor. Aslında Nietzsche iki asır önce "Tanrı öldü" derken, Hristiyanlığın baba, oğul ve kutsal ruh üçlemesiyle açıkladığı Tanrı'nın öldüğünü, yani insanların böyle bir Tanrı'yı artık kabul edemeyeceğini söylüyordu.

Oysa, İslam akla makul gelen tevhidi bir anlayışla sonsuz kudret sahibi bir Yaratıcı'dan söz ediyor. Teslisi saçma bulanların tevhid dini olan İslam'ı seçmesi kolay oluyor. Nitekim, İslam'ı seçenlerin önemli bir kısmı, Müslüman olmadan

önce, teslisi bıraktıklarını, sonra doğru İslam'ı öğrendiklerinde, kendilerine makul geldiğini söylüyorlar. Kendini, agnostik olarak tanımlayanlar aslında Hristiyanlık'taki teslis inancını makul görmeyenlerdir. Bunlar bir Yaratıcı'yı inkar edemiyorlar; ancak teslisi de kabul edemiyorlar. Bu durumda en makul yol, ikisinin ortası olan agnostizm. Böyleleri sonradan doğru İslamı tanıdığında, aradıkları dini bulduklarını söylüyorlar. Amerika'da Unity ve Universal Unitarian gibi organize kiliseler de bir nevi tevhidî anlayışa gelip, teslisi kabul etmediklerini ve bir Yaratıcı'ya inandıklarını söylüyorlar.

İkincisi, Amerika'da İslam'ın hızlı yayılışının ikinci nedeni, internet gibi iletişim araçları sayesinde, insanların doğru bilgiye ulaşma imkanına kavuşmasıdır. Bediüzzaman 1911 yılında Şam'da verdiği meşhur hutbesinde, İslam'ın geçmişte dünya dini haline gelmesinin önündeki sekiz engelden söz eder ve bunların yavaş yavaş ortadan kalktığını ifade eder. Bu engellerden ilk beşi "Ecnebilerin cehli ve o zamanda vahşetleri ve dinlerine taassubları... Papazların, ruhanî reislerin riyasetleri ve tahakkümleri, ecnebilerin körü körüne onları taklid etmeleridir." Bilginin hür bir zeminde yayılması ve insanların körü körüne bir dine bağlanmayı bırakıp inançlarını sorgulaması kitle iletişim araçlarının kullanımıyla birlikte büyük bir ivme kazandı. Edward Said'in meşhur Oryantalizm kitabında çok güzel bir şekilde ifade edildiği gibi, 20. yüzyıla kadar Batıda İslam ile ilgili bilgiler oryantalistlerin çarpık kaynaklarına dayanıyordu. Kur'an'ın bir Müslüman tarafından otantik bir çevirisi ancak 20. yüzyılın başında gerçekleşmiştir.4 Bugün, neredeyse İslam ile ilgili her konuda birkaç İngilizce kaynağa ulaşmak mümkün. Geçmişte, insanların doğru İslam'ı öğrenme imkânları yok denecek kadar azdı. Oysa günümüzde, başta internet olmak üzere, birçok iletişim kanalıyla İslam'ı öğrenmek mümkündür.

İlginçtir, internet yoluyla din arayışına olan talebi gören kapitalist girişimciler, sadece ticari maksatlı açtıkları bir sitede (Beliefnet.com) bütün dinlere yer verip, milyonlarca insana ulaşıyor. Bu site her gün 5 milyon abonesine dini ve manevi içerikli veciz ifadelerin yer aldığı ilham mesajları gönderiyor. Birçok dine yer veren bu sitenin İslam bölümünde, tartışma odaları ve genel bilgilerden tutun, online imama kadar zengin bir içerik var. Bugüne kadar bu siteyi kullanarak İslam hakkında bilgi edinen ve sonrada Müslüman olan binlerce kişi var. Bunların çoğunun hikâyeleri bu sitedeki tartışma odalarında yer alıyor. Günümüzde doğru İslam'ı dünyaya anlatan film ve belgesellerin sayısı da gün geçtikçe artıyor. Örneğin, 11 Eylül'den sonra Amerika'nın en prestijli TV kanallarından biri olan PBS'te Peygamberimiz (The Legacy of A Prophet) ve İslam (Empire of Faith) ile ilgili tarafsız ve mükemmel hazırlanmış iki belgeselin yayınlanması, yüz binlerce insana doğru İslam'ı ulaştırmaya vesile olmuştur.

Üçüncüsü, Amerika'da insanların dine yönelişleri ve gittikçe artan sayıda kişinin İslam'ı tercih etmeleri kapitalist sistemin başarısındanadır. Evet, yanlış okumadınız. İnsanlar, materyalist ideolojinin yalancı Cennet vaadinin gerçek olmadığını deneyimleriyle anladıklarında, tekrar maneviyat arayışına koyuldular. Nitekim Türkiye'den Avrupa'ya göçenlerin, önceleri Batılı yaşam tarzına özenmeleri, umdukları saadeti bulamayınca da İslam'a geri dönüp sınıksız sarılmaları bunun bir delilidir. Kısacası, global ölçekte her dinden insanı tesiri altına alan kapitalist ideolojinin başarısı, onun sonunu getirecektir. İnsanlar, maddi refahın tatmin edici olmadığını anlayıp, manevi bir arayışa yönelecektir. Amerika'da 1980 sonrasında görünen maneviyat arayışları bunun en somut delilidir. Bu anlamda Türkiye ile Amerika'da yaşayanlar arasında garip bir tezat var. Amerika'da insanlar, materyalist hayat tarzının huzur getirmediğini anlayıp maneviyata yönelirken, Türkiye'de bir kısım insanlar maneviyatlarını bırakıp Amerikalı bir yaşam tarzına ulaşmaya çalışıyor.

Dördüncüsü, İslam ile bilim arasında bir çelişkinin olmamasıdır. İslam bilimsel çalışmayı teşvik edip, bu alandaki çalışmaları kâinat kitabını anlayıp, marifetullahta merteye kazanmaya vesile olarak algılarken, Hristiyanlık asırlarca bilimin önüne bir engel olarak durmuştu. Batı'da ve Amerika'da din ve bilim uyuşmuyor diyenler, aslında dinden Hristiyanlığı kastediyorlar. İlginçtir, çeviri bilgilerle bu tartışmayı Türkiye'ye taşıyan seküler aydınlarımız haksız olarak İslam'ı da bilim önünde bir engel olarak görüyorlar. Oysa Hz. Peygamber'e inen ilk ayetin "Oku" olması ve Kur'an'da defalarca insanın düşünmeye ve araştırmaya teşvik edilmesi, İslam'ın bilime yaklaşımının tahrif Hristiyanlıktan çok farklı olduğunu gösteriyor. Nitekim günümüzde yayınlanan Hristiyanlık kitaplarında kâinatın ömrünün sadece 6 bin yıl olarak yazılmasını kabullenmek, birçok insana daha güç geliyor. Cevapsız kalan veya tatmin edici olmayan cevaplar alan insanlar, sorularına aradıkları makul cevabı verdiği için İslam'ı tercih ediyorlar. Gerçi, Hutbe-i Şamiye'de açıklandığı gibi, Müslümanlar da bir kısım hadis ve ayeti yanlış yorumlayarak, dinle hakiki bilimin uyuşmadığı izlenimi vermişlerdir. Ancak sonradan bu yorumların düzeltilmesiyle, gerçek bilim ile din arasında bir çelişkinin olmadığı ve olamayacağı anlaşılmıştır.

Beşincisi, Hristiyanlıkla İslam arasında birçok ortak noktanın olmasıdır. Başka bir deyişle, İslam aslında yepyeni bir din değildir. Diğer İlahi dinlerin getirdiği temel esasları teyit eden ve zamanın geçmesiyle tahrir olan kısımlarını tashih eden

bir dindir. Bu nedenle, Hristiyan birinin Müslüman olması belki de din değıştirme değil, ancak dinini tashih etmek olarak görülmeli.

11 Eylül'den Sonra Amerika'da İslam

Amerikan tarihini, belki de 21. yüzyıl dünya tarihini yazanlar, ileride 11 Eylül'den önce ve 11 Eylül'den sonra diye iki ayrı dönemden söz edecekler. 11 Eylül'den önce hürriyetler ve fırsatlar ülkesi olarak algılanan Amerika dünyanın süper beyinlerinin ilgi odağıydı. 28 Şubat post-modern darbesinden iki sene sonra Amerika'ya geldiğim için, hürriyetin ve demokrasinin faziletlerini daha iyi idrak ve takdir etmiştim. Hatta çok geçmeden, Dost FM'de "Hür Dünyadan Haberler" adıyla bir program yapıp, yaşadığım güzellikleri Türkiye insanıyla paylaşmaya çalışmışım. Oysa 11 Eylül tarihin seyrini değıştirdi. Hürriyetler diyarı, 11 Eylül'den sonra kuşkular, korkular ve kısıtlamalar ülkesine dönmüştü. Yusuf İslam gibi, terörle uzaktan yakından alakası olmayan birinin havaalanından geri çevrilmesi bu değışimin en çarpıcı örneğidir.

11 Eylül'de uçaklar yalnızca Dünya Ticaret Merkezi'ni değil, İslam'ın manevi binalarını da paramparça etmişti. Doğrusu, 11 Eylül'deki insanlık dışı katliamı, Amerika'nın yaptığı zulümleri düşünüp, kalbinde hoş görenler, hem ölen masumların hukukunu hem de İslam'a inen darbenin dehşetini idrak etmemişlerdir. 11 Eylül'den sonra İslam'a büyük yöneliş oldu diyenlerin kehanetini yapılan anketler tekzip ediyor. CNN'de yayınlanan bir habere göre, Bin Ladin bile benzer iddiayı dillendirip, "11 Eylül ile İslam'a büyük hizmet ettik" demeye getirmiş. Evet, İslam 11 Eylül'den sonra yükselmeye devam etti. Ancak bu 11 Eylül'den dolayı değil, 11 Eylül'e rağmen olmuştur. Nitekim 11 Eylül'den sonra Amerika'nın en prestijli araştırma kuruluşlarından biri olan Pew Research Center tarafından yapılan ankete göre, İslam hakkında müspet düşünenlerin sayısında çok büyük bir düşüş yaşanmıştı.⁵ Aynı araştırma kuruluşunun Temmuz 2005'te yayınlanan anketine katılanların üçte birinin İslam'ın şiddeti teşvik eden bir din olduğunu söylemesi,⁶ 11 Eylül'ün uzun süre hafızalardan silinmeyeceğinin bir kanıtıdır.

Sonuç ve Öneriler

Bu makalede ifade etmeye çalıştığım gibi, Amerika'da büyük bir maneviyat arayışı yaşıyor. İnsanlar, Hristiyanlığı tatmin edici bulmadığı için, başka dinlere yöneliyor. Bu arayışta doğru İslam ile karşı karşıya gelenlerin önemli bir kısmı, aradıklarını bulduklarını söylüyorlar. Ancak 11 Eylül'den sonra İslam'ın çarpık imajını düzeltip, şiddeti değil, iki dünya saadetini netice veren bir ilahi din olduğu mesajını yaymaya büyük bir ihtiyaç vardır. 11 Eylül İslam'ın Amerika ve Avrupa'da yayılmasına büyük bir darbe vurmuştur. Pew Research Center'ın Temmuz 2005'teki anketi Amerikalıların İslam konusunda tamamen cahil olduklarını ortaya çıkardı. Ankete katılanların yarısı Müslümanların kutsal kitabının adını ve Yaratıcı'ya Allah dediklerini bilmediklerini ifade etmiştir. Her on kişiden yedisi İslam'ı hiç bilmediğini veya çok az bildiğini söylerken, İslam'ı iyi biliyorum diyenler yüzde beşle sınırlı kalmıştır. Yani Amerikalıların yüzde 95'i İslam'ı bilmediklerini itiraf etmişlerdir. İlginç olan bir başka bulgu ise, İslam'ı iyi biliyorum diyenlerin, İslam'ı çok az biliyorum diyenlere oranla, İslam hakkında daha müspet düşündüklerinin ortaya çıkmasıdır. Örneğin, İslam'ı çok az biliyorum diyenlerin yüzde 24'ü İslam hakkında pozitif düşünceye sahipken, İslam'ı iyi biliyorum diyenlerde bu oran ikiye katlanmıştır. Bu anket sonuçları Amerika'da İslam hakkında cahil olduğunu itiraf eden yüzde 95'lik kesime her türlü yolla doğru İslamiyet'in ulaştırılması gereğini göstermiştir. Her türlü olumsuz propagandaya rağmen, dünyanın en hızlı büyüyen dini olan İslam'ı fitraten arzulayan ve fiilen arayan tüm insanlara ulaştırmak için aşağıdakilerin yapılmasında büyük bir maslahat vardır:

1. Bediüzzaman'ın yazdığı, medenileri ikna prensibine dayalı, İslamî eserleri, internet ortamında her türlü formatta Amerikalı ve Batılı maneviyat araştırmacılarının kullanımına sunmalı.⁷

2. Amerikalıların İslam'la ilgili temel sorularına cevap oluşturacak kitaplar yayınlanmalı ve Amerika'daki üniversite ve halk kütüphanelerine temel İslami eserler ulaştırılmalı.

3. İslam'ın hızla yayıldığı hapisanelere, uygun eserler bağışlanmalı ve mahpuslara hitap edecek kısa tanıtıcı broşürler hazırlanarak buralara gönderilmeli.

İslam'ın, şiddeti teşvik eden ve terörü besleyen bir din olarak algılanmasına rağmen, insanlar nezdinde rağbet bulması,

hakikatlerinin muhkemliğinden kaynaklanıyor. Bediüzzaman'ın dediği gibi "Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-i imaniyenin kemalâtını ef'alimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri, elbette cemaatlerle İslâmiyet'e girecekler. Belki, Küre-i Arz'ın bazı kıt'aları ve devletleri de İslâmiyet'e dehalet edecekler."

Öz

Bazılarının iddia ettiği gibi 11 Eylül Amerika'da İslam'ın inkişafına ve daha fazla sayıda insanın hidayete ermesine vesile olmamıştır. Aksine, yapılan kamuoyu araştırmalarına göre, 11 Eylül'deki uçaklar sadece Dünya Ticaret Merkezi'ni değil, birçok Amerikalının zihnindeki İslam binasını da yerle bir etmiştir. İlginçtir ki, birçok Amerikalı İslam'ı terroristlerin dini olarak algılamakla, bir kısmı da onu kendine bir hayat yolu olarak seçiyor. İslam'a olan bu yöneliş 11 Eylül'den dolayı değil, 11 Eylül'e rağmen gerçekleşiyor. Bu makale, Amerikalıların İslamı tercih etmelerinin nedenlerini tartışıyor.

Anahtar Kelimeler: İslam, Dine Yöneliş, Muhtedi, Amerika, 11 Eylül

Abstract

Islam has not risen, or conversions to Islam are not increased in the United States due to September 11 as claimed by some people. In contrary, according to the public polls, the airplanes did not only destroy World Trade Center on September 11, they also destroyed the image of Islam in the minds of Americans. Interestingly, while significant number of Americans perceive Islam as the religion of terrorists, increasing number of people choose Islam as the way of life. This is not because of September 11, rather despite of it. This article discusses the reasons behind the rise of Islam in the United States.

Key Words: Islam, Tendency towards Religion, Converted, America, September 11.

Dipnotlar

1. Bu anketin özet sonuçlarına <http://www.beliefnet.com/story/173/story-17353-2.html?rnd=614> adresinden ulaşılabilir.
2. Bu anketin özet sonuçlarına <http://spirituality.ucla.edu/news/2005-04-13.html> adresinden ulaşılabilir.
3. Hartford Seminary's Hartford Institute for Religious Research, <http://www.cair-net.org/mosquereport/index.html>
4. Khaleel Mohammed: Assessing English Translations of the Qur'an, The Middle East Quarterly, Spring 2005, Volume XII, No.2. Bu makaleye şu İnternet sitesinden ulaşılabilir: <http://www.meforum.org/article/717>
5. Post 9-11 attitudes: Religion More Prominent, Muslim-Americans More Accepted, Pew Forum on Religion and Public Life Pew Research Center For The People & The Press, <http://pewforum.org/publications/surveys/post911poll.pdf>
6. Fewer Say Islam Encourages Violence, Views of Muslim-Americans Hold Steady After London Bombings, Pew Forum on Religion and Public Life Pew Research Center For The People & The Press, <http://pewforum.org/publications/surveys/muslims-survey-2005.pdf>
7. İnternette Bediüzzaman ve Risale-i Nurla ilgili siteler olmakla beraber, bunların büyük çoğunluğu Türkçe yayınlanıyor. Google'de İngilizce sayfaları taradığınızda, Said Nursi için 30 bin sayfa çıkacaktır karşınıza. (13.9.2005)

Furkan AYDINER